

The Influence of Social Media on Educational Functions of the Family: A Qualitative Approach

Maryam Shirbeigi¹

DOR: 20.1001.1.26454955.1404.20.73.10.0

Abstract

The present study aims to determine the influential factors associated with social media on the family's educational functions to come up with a model. This qualitative research employs the grounded theory and semi-structured interviews to extract relevant data from upstream documents. The statistical population includes the experts at the Iranian Cyber Police Department (FATA) and university professors in Kermanshah Province selected based on the purposive sampling method and the snowball approach. Data analysis was implemented using the comparative analysis method of Corbin and Strauss. The results pointed to six general components in the form of a paradigm as follows: causal conditions (family's educational functions affected by social media), context (raising media literacy), intervening conditions (cultural, social, and religious structures governing the Iranian society), core strategy (opportunities and threats associated with social media), strategies (inter-organizational strategies in the Police Department and prevention strategies in coordination with other organizations and foundations (extra-organizational strategies)), and consequences (elevating the level of the family's educational functions both individually and socially). Findings indicate that, considering the effectiveness of social media on the family, factors including the raising of media literacy across the society, awareness regarding cultural, social, and religious structures in the Iranian society, and the rendering of multifaceted strategies will ultimately lead to the strengthening of the level of family's educational functions both individually and within the society.

Key words: Social Media; Educational Function; Family; Grounded Theory.

Research Paper

Received:
15 February 2024

Revised:
12 October 2024

Accepted:
25 November 2025

Published:
25 November 2025

P.P: 297-325

ISSN: 2645-4955
E-ISSN: 2645-5269

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.

Email: m.shirbaigy2701@yahoo.com

*The present article is extracted from the research design No. 3032/1748/100, titled Emerging Challenges Associated with Social Media and Their Influence on the Family's Educational Functions based on Grounded Theory. The design is supported by Applied Research Institute affiliated with the Police Department of Kermanshah Province.

Cite this Paper: Shirbeigi M.(2025). The Influence of Social Media on Educational Functions of the Family: A Qualitative Approach, The Women and Families Cultural-Educational, 297-325.

Publisher:
Imam Hossein University.

©
The Author(s).

تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده: با رویکرد کیفی

۷۳

سال بیستم
زمستان ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۲۸
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۲۷
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۳
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۸/۱۳
صص: ۳۲۵-۲۹۷شاپا چاپی: ۴۹۵۵-۳۶۴۵
الکترونیکی: ۵۲۶۹-۳۶۴۵مریم شیرباگی^۱

چکیده

هدف: هدف این پژوهش تعیین مولفه‌های اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده به منظور طراحی مدل بود.

روش پژوهش: نوع پژوهش کیفی، با شیوه داده بنیاد و روش جمع‌آوری اطلاعات مطالعه اسناد بالادستی و مصاحبه نیمه ساختارمند بود. جامعه آماری شامل متخصصان پلیس فتا و اساتید دانشگاههای کرمانشاه و نمونه گیری هدفمند و به صورت گلوله برفی انجام گردید. تحلیل داده‌ها با روش تحلیل مقایسه مداوم کوربین و اشتراوس انجام گرفت.

یافته‌ها: نتایج تحلیل داده‌ها شامل شش مولفه کلی بود که در قالب مدل پارادایمی شامل: شرایط علی (توجه به کارکردهای تربیتی خانواده متأثر از شبکه‌های اجتماعی)، شرایط زمینه‌ای (ارتقای سواد رسانه‌ای)، شرایط مداخله‌گر (ساختارهای فرهنگی- اجتماعی و دینی حاکم بر جامعه ایرانی)، مولفه محوری (فرصت‌ها و تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی)، راهبردها (راهبردهای درون‌سازمانی پلیس، راهبردهای پیشگیری مشارکتی با دیگر سازمان‌ها و نهادها (پرون‌سازمانی)) و پیامدها (ارتقا سطح کارکردهای تربیتی خانواده در سطح فردی و جامعه) می‌باشد.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش نشان داد که با توجه به تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی، ارتقای سواد رسانه‌ای، توجه به ساختارهای فرهنگی- اجتماعی و دینی جامعه ایرانی و ارائه راهبردهای چندگانه منجر به تقویت و ارتقا سطح کارکردهای تربیتی خانواده در سطح فردی و جامعه می‌گردد.
کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی، کاربرد تربیتی، خانواده، داده بنیاد

۱- استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

Email: m.shirbaigy2701@yahoo.com

استناد: شیرباگی، مریم، (۱۴۰۴). تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده: با رویکرد کیفی؛ فرهنگی-تربیتی زنان و

خانواده؛ ۲۹۷-۳۲۵. DOR: 20.1001.1.26454955.1404.20.73.10.0

©
نویسندگان.

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین(ع)

OPEN ACCESS

مقدمه

در عصر حاضر طیف وسیعی از رسانه‌ها در سطوح گوناگون زندگی اقشار مختلف نفوذ کرده است، تأثیر حضور رسانه بر زندگی خانوادگی امری ملموس و عینی به نظر می‌رسد. با گسترش نوع و میزان حضور رسانه در فضای خانواده، پیوند خانواده با ابزار رسانه به پرسشی مهم بدل گشته و نحوه قرارگیری این ابزار در بافت پیچیده زندگی روزمره خانواده به عرصه‌ای قابل مطالعه تبدیل گشته است.

بر اساس آخرین اطلاعات ثبت شده در سامانه سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی، ضریب نفوذ اینترنت در نیمه اول سال ۱۳۹۷، به ۸۶/۸ درصد رسیده است. این در حالی است که ضریب نفوذ اینترنت در سال ۱۳۹۲، ۱۷/۹ درصد بوده است. مقایسه این آمار به خوبی بیانگر شتاب گسترش اینترنت در جامعه می‌باشد. همچنین بر اساس اطلاعات همین منبع، تعداد مشترکین تلفن همراه در نیمه اول سال ۱۳۹۷ از ۹۱ میلیون نفر فراتر رفته و بدین ترتیب ضریب نفوذ تلفن همراه نیز از ۱۱۱ درصد عبور کرده است. نتایج آخرین نظرسنجی ملی ایسپا نیز که در مهرماه ۱۳۹۷ اجرا شده است نشان می‌دهد نزدیک به ۶۴ درصد ایرانیان، عضو دست کم یکی از شبکه‌های اجتماعی می‌باشند (سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی، ۱۳۹۷). گذشته از تأثیرگذاری عمومی و اجتماعی شبکه‌های اجتماعی، خانواده و نسل جوان از اثرپذیری بیشتری نسبت به این شبکه‌ها برخوردارند. تأثیرگذاری آن تا بدان جاست که روان‌شناسان پس از خانواده و مدرسه، آن را یکی از ارکان تربیتی و عامل جهت دهنده به علایق و نگرش‌های نوجوانان و جوانان دانسته‌اند. این انتقال نقش، موقعیت خانواده را در دنیای امروز دستخوش تغییر کرده است (عباسی شوازی، ۱۳۹۷). همچنین عوامل زمینه ساز وابستگی به اینترنت را می‌توان در سطح فردی، خانواده و جامعه مطرح کرد. همچنین این پدیده در بین گروه‌های مختلف سنی وجود دارد. نوجوانان در این بین آسیب‌های بیشتری را در مقایسه با سایر گروه‌های سنی متحمل میشوند، چرا که مشکلاتی در حوزه تحصیل و ورود به بازار کار و اشتغال را برای این افراد به وجود می‌آورد. وابستگی به اینترنت صرفاً مشکل یک فرد نیست، بلکه مشکلی است که خانواده مسئول آن است و این مشکل به واسطه پیامدهای بد کارکردی خانواده میتواند ایجاد شود. همچنین عوامل مرتبط با خانواده نقش بسزایی در گرایش به

وابستگی به اینترنت نوجوانان دارد. در واقع میتوان بیان کرد خانواده‌هایی که دچار عملکرد مختل و نامطلوب هستند، به طرق مختلف فرزند خود را به استفاده افراطی از اینترنت سوق میدهند (امین، ۱۴۰۱). نتایج پژوهش صابر و همکاران (۱۴۰۱) حاکی از آنست که سبک زندگی جوانان تهرانی با استفاده از شبکه‌های مجازی تغییرات زیادی کرده، نحوه پوشش و آرایش و زندگی زناشویی و خانوادگی و سبک رفتاری نوع مصرفی جوانان و ساعات خواب و بیداری آنها، بسیار تاثیر منفی داشته است و آمار افسردگی و خودکشی و طلاق را بالا برده است و سطح توقعات را بالا برده است و از هیجانانگیزان جوانی کاسته است. در همین زمینه کفاشی، مجید (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان "بررسی تاثیر اینترنت بر ارزشهای خانواده" به بررسی تاثیر اینترنت بر ارزشهای خانواده پرداخته که نتایج آن حاکی از آنست که بین میزان استفاده از اینترنت و تاثیر آن بر ارزشهای خانواده رابطه مستقیمی وجود دارد. در مقابل یافته‌های فلاحی (۱۳۹۵) نشان داد، که بین میزان استفاده کاربران از فضای شبکه‌های اجتماعی مجازی و سرمایه اجتماعی پیوندی درون خانواده افراد هیچ رابطه‌ای وجود ندارد. همچنین بین میزان استفاده افراد از شبکه‌های اجتماعی مجازی و گویه‌های حس تعلق خانوادگی (سرمایه اجتماعی پیوندی درون خانواده) نیز رابطه‌ای مشاهده نشد. حمایت خواه (۱۴۰۰) در پژوهشی به این نتیجه رسید که شبکه‌های اجتماعی مجازی، فرصت و انگیزه بیشتری را نسبت به فضای واقعی جامعه، برای تخطی از هنجارهای اجتماعی برای افراد جامعه فراهم کرده است؛ پس می‌توان چنین استدلال کرد که شبکه‌های اجتماعی مجازی نقشی اثرگذار و مستقیم در زمینه بروز انحرافات اجتماعی دارند. همچنین نتایج پژوهش ابوالقاسمی (۱۳۹۲) با عنوان "تاثیر اینترنت بر ارزشهای خانواده: از منظر هویت دینی و ملی" نیز حاکی از وجود رابطه معنادار و معکوس بین متغیرهای وابستگی به اینترنت، وارد شدن به فضای صمیمیت، بحث و مناظره گروهی، ایجاد روابط احساسی در محیط تعاملی اینترنت و میزان استفاده از اینترنت، با ارزشهای خانواده بود. نتایج پژوهش احمدزاده کرمانی (۱۳۹۲) حاکی از آن است که استفاده از اینترنت دارای اثر مثبت و فزاینده با گرایش بر ارزشهای عقلانی و اثر کاهنده بر ارزشهای سنتی دارد. خسروی (۱۳۹۰) معتقد است که بین میزان استفاده از اینترنت و سلامت روان و همچنین عملکرد خانواده رابطه معکوس معناداری

وجود دارد. رینی^۱ (۲۰۱۲) در پژوهشی به بررسی تأثیر فناوری جدید و شبکه‌های اجتماعی مجازی بر روابط اجتماعی می‌پردازد و نتیجه می‌گیرد که فضای مجازی باعث شده معنای جدیدی از سرمایه اجتماعی شکل بگیرد. در نگاه او شبکه‌های مجازی حمایت‌های عاطفی، اطلاعاتی، مشورتی، خدماتی، کاری و مالی به کاربران فضای مجازی ارائه می‌کنند. گسترش شکل‌گیری پیوندهای ضعیف (به واسطه متصل شدن به اینترنت و حضور در فضای مجازی) باعث می‌شود در ابتدا، با افزایش استفاده از اینترنت، پیوندهای قوی فیزیکی کم‌رنگ و فرد دچار انزوای کوتاه مدت شود، اما به تدریج و با افزایش سابقه کاربری (و سواد اطلاعاتی) با پررنگ شدن سرمایه اجتماعی فرد، تعاملات فیزیکی پررنگ‌تری خواهد داشت. همچنین رینی (۲۰۱۲) معتقد است که تحت تأثیر فناوری‌های نوین نقش‌ها و کارکردهای اعضای خانواده نیز دچار دگرگونی شده‌اند. وی معتقد است که جامعه دیگر مجموعه‌ای از محلات نیست، بلکه مجموعه‌ای از شبکه‌های اجتماعی، فیزیکی و مجازی است. فناوری جدید اثر منفی بر خانواده هسته‌ای ندارد؛ اما نقش هر یک از اعضا را پررنگ‌تر می‌کند. چنین خانواده‌ای نمی‌تواند پدرسالارانه یا مادرسالارانه و طولی باشد، بلکه هرچه بیشتر به سوی الگوی مشارکتی حرکت می‌کند. در جامعه شبکه‌ای، خانواده‌ها در حال تبدیل شدن به یک شبکه هستند. هر یک از اعضای خانواده می‌تواند شبکه ارتباطی خود را داشته باشد. در نتیجه، می‌تواند در روابط درون خانوادگی و برون خانوادگی تغییراتی ایجاد کند و نقشی فعال داشته باشد. پژوهش ویلیامز و مرتون^۲ (۲۰۱۱) نیز در خصوص حضور اینترنت در زندگی روزمره و رابطه آن با پیوندهای خانوادگی گویای آن است که به واسطه گذراندن زمان مشترک در استفاده از اینترنت، به کار بردن ابزارهای ارتباطی متعدد و در نتیجه تماس بیشتر و انتقال کار به فضای خانه، استفاده از اینترنت به پیوند خانوادگی بالاتر منجر می‌شود. با این حال کثرت ابزارهای ارتباطی و اینترنت به طور کلی با کاهش زمان‌های مشترک و تعاملات رودررو، در خارج از فضای تکنولوژیک همراه است. همچنین نتایج پژوهش‌های سنجابی (۱۴۰۲) حاکی از آن بود که رسانه‌های جمعی و شبکه‌های ارتباط مجازی می‌توانند شیوه‌های تربیتی فرزندان و کارکرد خانواده را پیش‌بینی کنند و رسانه‌های جمعی و شبکه‌های ارتباط مجازی بر کارکرد خانواده تأثیر منفی و معناداری دارد. همچنین نتایج نشان داد با افزایش استفاده از رسانه‌های جمعی

1 . Rainie, L

2 . Willams, L& Merton, M

و شبکه‌های ارتباط مجازی، شیوه‌های تربیتی سهل‌گیرانه و مستبدانه افزایش و شیوه تربیتی مقتدرانه کاهش می‌یابد.

صاحب نظران علوم اجتماعی توانایی شگرف رسانه‌های نوین اجتماعی در تغییر افکار، نگرش‌ها و رفتار افراد را گوشزد کرده و چنین گفته‌اند که این رسانه‌ها هم می‌توانند الگوهای رفتاری نابهنجار را ترویج کنند و هم کارکرد مثبت و مقابله‌ای برای کاهش وقوع انحرافات اجتماعی داشته باشند (برگرفته از حمایت خواه، ۱۴۰۰). تاثیر رسانه‌ها در دگرگونی‌های ارزشی خانواده‌ها و نسل‌ها با تاثیر بر شیوه‌های تربیت فرزندان و کارکرد خانواده از عناصر کلیدی نظام فرهنگی هر جامعه به شمار می‌رود که شناخت آنها نقش به‌سزایی در شناسایی تحولات فرهنگی آن جامعه دارد (هاشمی سنجابی ۱۴۰۲).

بنابراین، برنامه‌ریزی برای جلوگیری در برابر تاثیرات فرهنگی و اجتماعی رسانه‌های دیجیتال و فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات اگر با ارزش‌ها و اهداف ملی و دینی، سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی ارزشمند کشور و با توجه به الگوهای برآمده از جمهوری اسلامی ایران که در قالب "الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت" یاد می‌شوند متناسب باشد، اهمیتی مضاعف می‌یابد.

یکی از ارکان‌های مهم و اثرگذار در این زمینه نیروی انتظامی می‌باشد. تعامل نیروی انتظامی و خانواده در بسیاری از موارد و پدیده‌های اجتماعی همواره مورد تاکید قرار گرفته است. و همواره یکی از دغدغه‌های مسئولان انتظامی بر استفاده صحیح و مناسب از شبکه‌های اجتماعی بوده است. که در این میان، نقش نیروی انتظامی در زمینه پیشگیری بسیار با اهمیت است. نیروی انتظامی به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان انضباط و امنیت اجتماعی، لازم است که در حوزه فضای مجازی با اعمال مجرمانه منافعی عفت و اخلاق عمومی که کانون خانواده‌ها را هدف‌گیری و عفت عمومی را خدشه‌دار کرده است، مقابله و نسبت به انجام برنامه‌های پیشگیرانه اقدام کند که در حال حاضر، کنترل و رصد فضای مجازی، نظارت بر خدمات اینترنتی و شناسایی و انهدام باندهای تولید و توزیع محتوی نامناسب از وظایف تخصصی نیروی انتظامی بخش فتا و امنیت اخلاقی نیروی انتظامی اطلاعات و امنیت عمومی می‌باشد در ضمن نیروی انتظامی برنامه و اقدامات زیادی برای پیشگیری از اثرات نامناسب شبکه‌های اجتماعی انجام داده است. همچنین متخصصان حوزه‌های گوناگون از جمله اساتید دانشگاه نیز در این زمینه اقدامات پژوهشی گوناگونی انجام داده‌اند.

بنابراین لازم است از دیدگاه متخصصان نیروی انتظامی و اساتید دانشگاه معایب و مزایای اثر شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده و همچنین ارائه راهکار از سوی آنان مورد بررسی قرار گیرد. اما تاکنون تحقیقی که به بررسی دیدگاه کارشناسان و متخصصان انتظامی بر اثر گذاری شبکه‌های اجتماعی بر خانواده به طور عام و همچنین کارکردهای تربیتی آن به طور خاص پرداخته باشد وجود ندارد. همچنین با توجه به اینکه بر اساس نتایج پیشینه موجود در داخل کشور، مبنی بر اینکه تاکنون الگوی اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده طراحی نشده است، پژوهش حاضر می‌تواند یک تصور کلی از الگوی اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده از دیدگاه کارشناسان و متخصصان انتظامی و اساتید دانشگاه ارائه دهد. این پژوهش به دلیل آنکه تاکنون مطالعات مرتبطی در زمینه نظریه داده بنیاد در حوزه اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده از دیدگاه متخصصان و کارشناسان انتظامی و اساتید دانشگاه انجام نگرفته، بسیار بدیع و نوآورانه است. بنابراین هدف کلی این پژوهش مطالعه اکتشافی به منظور کاوش و کشف مولفه‌های اصلی اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده از دیدگاه متخصصان پلیس فتا و اساتید دانشگاه به منظور طراحی مدل بر اساس مدل داده بنیاد است که در راستای این هدف، اهداف جزئی شامل مدل پارادایمی و طراحی مدل مفهومی اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده نیز مدنظر است. بنابراین بر اساس اهداف مذکور سوال‌های زیر مطرح شدند:

- 0 براساس طرح داده بنیاد، مولفه‌های اثرگذار شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده کدام است؟
- 0 براساس طرح داده بنیاد، عوامل علی اثرگذار شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده کدام است؟
- 0 براساس طرح داده بنیاد، عوامل زمینه‌ای اثرگذار شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده کدام است؟
- 0 براساس طرح داده بنیاد، عوامل مداخله‌گر اثرگذار شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده کدام است؟

0 بر اساس طرح داده بنیاد، مولفه محوری اثرگذار شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده کدام است؟

0 بر اساس طرح داده بنیاد، راهبردهای اثرگذار شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده کدام است؟

0 بر اساس طرح داده بنیاد، پیامدهای اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده کدام است؟

روش پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی و به شیوه داده بنیاد بود. روش داده بنیاد یک پژوهش کیفی است که به وسیله آن با استفاده از یک دسته داده‌ها، نظریه‌ای تکوین می‌یابد. روش داده بنیاد معمولاً به سه شیوه اجرا می‌شود: شیوه سیستماتیک، شیوه نوحاسته و شیوه سازگارا. که در این پژوهش از روش سیستماتیک اشتراوس و کوربین^۱ برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. روش سیستماتیک خود دارای سه مرحله اصلی کدگذاری باز^۲، کدگذاری محوری^۳ و کدگذاری انتخابی^۴ است (اشتراوس و کوربین، ۲۰۰۸). از آنجایی که هدف پژوهش بررسی و ارائه الگوی مفهومی مولفه‌های موثر بر اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده از دیدگاه متخصصان و کارشناسان انتظامی و اساتید دانشگاه بود. پژوهشگر به دنبال افرادی است که تجربه مشترکی با موضوع پژوهش داشته باشند، به نحوی که بتوانند مشارکت اثربخش و اعتماد پذیری را برای پژوهش ایجاد کنند بنابراین شیوه انتخاب آنان هدفمند و از نوع گلوله برفی بود. از این رو جامعه آماری شامل متخصصان پلیس فتا و اساتید دانشگاههای کرمانشاه بود که دارای سابقه در بخش‌های اجرایی و تحقیقاتی در این زمینه بودند. ملاک انتخاب این افراد مرتبط بودن رشته تحصیلی و همچنین سوابق پژوهشی و کاری در این زمینه و همچنین مناسب تشخیص داده شدن و معرفی شدن توسط مصاحبه شونده‌های اولیه (نمونه‌گیری گلوله برفی) بود. روش

1. Straus, Corbin
2. Open Coding
3. Selective Coding
4. Axial Coding
5. Straus, A. Corbin, J

جمع‌آوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختارمند بود. این پژوهش برگرفته از طرح با شماره ۳۰۳۲/۱۷۴۸/۱۰۰ حوزه تحقیقات کاربردی نیروی انتظامی استان کرمانشاه می‌باشد که در فرآیند مصاحبه با متخصصان پلیس فتا تصمیم گرفته شد که از نظرات اساتید دانشگاه در رشته‌های مرتبط با موضوع نیز استفاده گردد. در این مطالعه با ۳۰ نفر مصاحبه صورت گرفت که پس از حصول اطمینان به تکراری نبودن نتایج مصاحبه‌ها روند مصاحبه قطع گردید. مصاحبه‌ها با طرح سؤالاتی کلی در مورد " ضرورت و الزامات بررسی اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده، فرصت‌ها و تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده و همچنین ارائه راهکارها در این زمینه" آغاز گردید و باقی پرسش‌ها بر اساس پاسخ‌های مصاحبه شونده مطرح شد. فرآیند تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها با توجه به اهمیت آن در نظریه داده بنیاد، هم زمان با جمع‌آوری داده‌ها و به صورت دستی، طی سه مرحله کدگذاری انجام گرفت که عبارت بودند از: کدگذاری باز، کدگذاری محوری، کدگذاری انتخابی.

0 کدگذاری باز: این مرحله، بلافاصله بعد از اولین مصاحبه انجام گرفت. به عبارت دیگر پژوهشگر پس از هر مصاحبه شروع به پیدا کردن مفاهیم و انتخاب برجسته‌های مناسب برای آنها و ترکیب مفاهیم مرتبط کرد. سپس خود مفاهیم بر اساس ارتباط با موضوعات مشابه طبقه‌بندی گردیدند.

0 کدگذاری محوری: در این مرحله، یکی از مولفه‌ها را به عنوان مولفه محوری انتخاب کرده (فرصت‌ها و تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی)، آن را تحت عنوان پدیده محوری در مرکز فرآیند کاوش قرار داده و ارتباط سایر مولفه‌ها را با آن مشخص گردید.

0 کدگذاری انتخابی (مرحله نظریه پردازی): در این مرحله مولفه محوری (فرصت‌ها و تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی) را انتخاب و با ارتباط دادن آن با سایر مولفه‌ها به نگارش و ارائه الگو اقدام گردید.

یافته‌ها

جدول ۱ ویژگی‌های جمعیت شناختی شرکت‌کنندگان در پژوهش را ارائه می‌دهد.

فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت شناختی شرکت کنندگان

ردیف	عنوان شغل	مدرك تحصیلی	تعداد	میانگین سن	میانگین سابقه کاری	رشته تحصیلی			
						معارف اسلامی	علوم تربیتی	علوم اجتماعی	روانشناسی
۱	عضو علمی دانشگاه	دکتری تخصصی	۱۸	۴۲٫۳	۱۴	۲	۴	۳	۵
۲	کارکنان پلیس فتا	کارشناسی ارشد و دکتری	۱۲	۴۴	۱۸	۱	۳	۲	۴

در این پژوهش داده‌های کیفی جمع‌آوری شده از فرآیند اجرای مصاحبه نیمه ساختاریافته با افراد نمونه پژوهش به صورت کدگذاری باز تجزیه و تحلیل گردید. اجرای فرآیند کدگذاری باز روی داده‌های کیفی جمع‌آوری شده، ابتدا به استخراج تعداد زیادی ویژگی و مفهوم اولیه منجر شد. در جدول شماره ۲ یک بخش از مصاحبه‌ها در فرآیند کدگذاری باز ارائه شده است.

جدول ۲: نمونه‌ای از کدگذاری اولیه یک نمونه از مصاحبه‌ها

استخراج کدهای اولیه (خام)	متن مصاحبه
ایجاد شبکه امن داخلی	<p>اگرچه عدم حضور فیزیکی والدین در محیط خانواده یکی از چالش‌های اساسی در راه تربیت فرزندان تلقی می‌شود اما به نظر می‌رسد فضای مجازی ماهیت این تفکر را به چالش می‌کشد ایجاد یک شبکه خانوادگی در بستری امن (یعنی سایت‌ها و شبکه‌های مجازی بومی) و استفاده از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های شبکه‌های اجتماعی می‌تواند محیط مناسبی برای تعاملات خانواده‌ها قلمداد شود از سوی دیگر خدمات ارائه شده در فضای مجازی امکان کنترل و نظارت را تا حدود زیادی برای والدین تضمین می‌کند کسب علم و آگاهی نسبت به کارکردها و قابلیت‌های فضای مجازی گام لازم در انجام وظایف تربیتی محسوب می‌شود. با توجه به علاقه کودکان و نوجوانان به جذابیت‌های فضای مجازی همچون اینستاگرام و تلگرام و ... و تمایل فرزندان به حضور در فضای مجازی فرصت بسیار خوب جهت آموزش مفاهیم درسی و کمک آموزشی در فضای مجازی با طراحی‌های ویژه و استفاده از انیمیشن‌ها و کاراکترهای جذاب</p>
کسب علم و آگاهی نسبت به کارکردها و قابلیت‌های فضای مجازی	
جذابیت‌های فضای مجازی	
آموزش مفاهیم درسی و کمک آموزشی	
فضای مجازی بستری مناسب برای رشد اخلاقی و علمی فرزندان	

استخراج کدهای اولیه (خام)	متن مصاحبه
و اعضای خانواده	محیا می‌باشد و معلم‌های محترم می‌توانند از این ظرفیت و فرصت جهت ارتقاء سطح آموزش خود بهره‌برداری نمایند.
استفاده از امکانات روز و تسهیل در امور روزمره	فضای مجازی می‌توانند با ارائه آموزش‌های مفید در زمینه‌های فرهنگی، تربیتی، دینی و اسلامی بستر مناسب برای رشد اخلاقی و علمی فرزندان و اعضای خانواده را فراهم نمایند. فضای مجازی فرصت مناسبی برای اعضای خانواده در خصوص استفاده از امکانات روز و تسهیل در امور روزمره را دارد. اگرچه
برقراری ارتباط بدون محدودیت مکانی و زمانی	عدم حضور والدین در محیط خانواده یکی از چالش‌های اساسی در راه تربیت فرزندان تلقی شده است اما به نظر می‌رسد فضای مجازی منکر این چالش باشد جهان در فضای مجازی به جهان وصل است و عدم حضور در آن اختیاری است برای برقراری ارتباطات محدودیتی نیست. زمان و مکان دیگر به عنوان محدودیت بر سر راه ارتباطات مطرح نیستند. ارتباطها به صورت جمعی و یا خصوصی‌اند. ایجاد یک شبکه خانوادگی روی بستر امن با همه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های اجتماعی می‌تواند محیطی مناسب برای تعاملات خانواده قلمداد شود و از سوی دیگر خدمات ارائه شده در فضای مجازی امکان کنترل و نظارت تا حدود زیادی برای والدین تضمین می‌کند این امکان وجود دارد تا والدین از هر کلیدی که روی رایانه زده می‌شود مطلع شوند و زمان ارتباط آن‌ها را مدیریت نمایند. به طور کلی، گسترش فضاهاى مجازى مانند سایر انواع دیگر تحولات و پیشرفت‌ها، پیامدها و آثار مثبت و منفی گوناگونی را در جامعه و زندگی کاربران این گونه فضاها ایجاد کرده است. مثبت ترین پیامد آن را می‌توان تسهیل و تسريع ارتباطات و تبادل اطلاعات دانست
کم کردن هزینه‌های آموزشی خانواده	با استفاده از ابزارها و نرم‌افزارهای مفید آموزشی می‌توان آموزه‌های دینی، اخلاقی و اجتماعی را برای خانواده فراهم آورد و با کمترین هزینه به سهولت می‌توانند منابع مفید اطلاعاتی را استفاده نمایند. همچنین فرصتی مناسب جهت کسب و کارهای اینترنتی در فضای مجازی فراهم شده است
درآمدزایی اینترنتی	
تسهیل و تسريع ارتباطات و تبادل اطلاعات	

کدگذاری محوری و انتخابی

گام بعدی کدگذاری محوری بود که در این مرحله، بر اساس مشابهت‌ها و اشتراکات مفهومی و خصوصیت‌های مشترک بین کدهای باز، مفاهیم و مولفه‌ها مشخص گردیدند. در فرآیند تحقیق، مفاهیم بر اساس تشابه آنها طبقه‌بندی گردیدند و سپس بر اساس ویژگی‌های مشترک مفاهیم دسته‌بندی شده و مولفه‌های فرعی را به وجود آوردند. نهایتاً از این مولفه‌های فرعی، مولفه‌های اصلی به وجود آمدند. بعد از فرآیند کدگذاری باز و محوری، یافته‌های پژوهش در قالب الگوی کدگذاری، که شامل شرایط علی، مولفه محوری، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها می‌باشد. ارائه گردید. و جهت پاسخ به سوالهای پژوهش هریک از ابعاد کدگذاری انتخابی به صورت جداگانه در جداول ۳-۸ ارائه شده است.

بر اساس مدل ترسیمی ارائه شده (مدل شماره ۱)، عوامل علی اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده ضرورت و اهمیت و توجه به کارکردهای تربیتی خانواده متأثر از شبکه‌های اجتماعی به عنوان شرایط علی تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده در جدول شماره ۳ مطرح گردیده است.

جدول ۳. کدگذاری محوری و انتخابی دسته‌بندی مفاهیم و مولفه‌های، عوامل علی اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده

کدگذاری باز		کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
مولفه فرعی	مولفه اصلی		
جرایم دنیای مجازی باعث تشدید جرایم در فضای حقیقی می‌گردد، سخت بودن کنترل جرائم در شبکه‌های اجتماعی، تغییر فرهنگ بومی توسط شبکه‌های اجتماعی به مخاطره انداختن امنیت عمومی	تأثیر بر امنیت عمومی	ضرورت اهمیت و توجه به کارکردهای تربیتی خانواده متأثر از شبکه‌های اجتماعی	۳ ۴ ۵
تأثیر منفی شبکه‌های اجتماعی بر تک تک اعضای خانواده، کاهش سن کاربران شبکه‌های اجتماعی، تأثیر شبکه‌های اجتماعی در نوجوانان و جوانان	تأثیر بر نهاد خانواده		

همچنین آموزش و ارتقای سواد رسانه‌ای و تولید محتوا در شبکه‌های اجتماعی به عنوان شرایط زمینه‌ای اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده به شرح ذیل در جدول شماره ۴ مطرح گردیده است.

جدول ۴: کدگذاری محوری و انتخابی دسته‌بندی مفاهیم و مولفه‌های، شرایط زمینه‌ای اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده

کدگذاری باز		کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
مولفه فرعی	مولفه اصلی		
فرهنگ‌سازی استفاده بهینه و درست از امکانات شبکه‌های اجتماعی، کسب علم و آگاهی نسبت به کارکردها و قابلیت‌های شبکه‌های اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی بستری مناسب برای رشد اخلاقی و علمی فرزندان و اعضای خانواده، تسهیل و تسریع ارتباطات و تبادل اطلاعات، برگزاری کلاس‌های آگاهی‌سازی، آموزش‌های همگانی در طیف گسترده در جامعه و آحاد مردم از جمله اولیا و مربیان هم در منزل و هم در مدرسه، آگاهی‌بخشی به جامعه	ارتقا سواد رسانه‌ای	آموزش و ارتقای سواد رسانه‌ای و تولید محتوا در شبکه‌های اجتماعی	رژیم آید زمینه‌زنی
ایجاد شبکه امن داخلی، تولید محتوا، تولید فیلم و انیمیشن پخش آن در رسانه ملی، مشاوره و دادن برنامه به متولیان تولید نرم‌افزار و اپلیکیشن‌های داخلی و بومی، اتصال شبکه‌های سازمان‌های دولتی و خصوصی که مورد استفاده داخل کشور است، به شبکه ملی، ایجاد سایت‌ها، وبلاگ‌ها، شبکه‌های اجتماعی مجازی در زمینه امور آموزشی، فرهنگی، هنری، علمی منطبق بر فرهنگ ایرانی اسلامی برگزاری انواع مسابقه‌ها و همایش‌های علمی و فرهنگی در فضای مجازی. ایجاد و ترویج بازی‌های رایانه‌ای منطبق با فرهنگ اسلامی متناسب با سن افراد	تولید محتوا در شبکه‌های اجتماعی		

فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده

بر اساس مدل ترسیمی ارائه شده (الگوی شماره ۱)، ساختارهای فرهنگی اجتماعی و دینی حاکم بر جامعه ایرانی به عنوان شرایط مداخله گر تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده به شرح ذیل در جدول شماره ۵ مطرح گردیده است. که این بعد خود شامل سه مقوله ساختار خانواده، باورهای اعتقادی و پایبندی به اصول اخلاقی و هنجاری می‌باشد.

جدول ۵. کدگذاری محوری و انتخابی دسته‌بندی مفاهیم و مولفه‌های، شرایط مداخله گر اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده

کدگذاری باز		کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
مولفه فرعی	مولفه اصلی		
روابط خانوادگی و رضایت از زندگی خانوادگی، انسجام خانواده، احساس همبستگی، پیوند و تعهد عاطفی اعضای خانواده با یکدیگر، رابطه زن و شوهری، توانایی ایجاد روابط صمیمی اعضای خانواده با یکدیگر، رابطه والدین با فرزندان، نحوه گذران اوقات فراغت	ساختار خانواده	ساختارهای فرهنگی اجتماعی و دینی حاکم بر جامعه ایرانی	شرایط مداخله گر
میزان همدمی اجتماعی در خانواده، توجه به نیازهای فردی در خانواده، داشتن همراه واقعی در زندگی و حمایت اجتماعی، مقید بودن به قوانین و هنجارهای حاکم بر جامعه، اخلاق مداری	باورهای اعتقادی		
دینداری و پایبندی به احکام شرعی، رعایت موازین اخلاقی، توجه و عمل به قوانین و احکام شرعی، رعایت تقوای الهی، خدامحوری، کنترل نفس، پایبندی پدر و مادر به احکام شرعی، حضور در مساجد و کلاس‌های قرآن	پایبندی به اصول اخلاقی و هنجاری		

بر اساس مدل ترسیمی ارائه شده (مدل شماره ۱)، دو مولفه فرصت‌ها و تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی برای کارکردهای تربیتی خانواده به عنوان پدیده محوری به شرح ذیل در جدول شماره (۶) مطرح گردیده است.

تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده: با رویکرد کیفی

جدول ۶. کدگذاری محوری و انتخابی دسته بندی مفاهیم و مولفه‌های، پدیده محوری اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده

کدگذاری باز		کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
مولفه اصلی	مولفه فرعی		
تغییر الگوی به چالش کشیدن نقش اعضای خانواده	عدم انجام وظایف، عدم کنترل‌های پدر و مادر، تغییر نقش و کارکردهای اعضای خانواده، عدم مسئولیت پذیری، کاهش صمیمیت و همدلی، کاهش تعاملات خانواده، کاهش کمیت و کیفیت روابط فیزیکی	چالش‌های شبکه‌های اجتماعی بر خانواده	پدیده محوری
بی اعتمادی بین اعضای خانواده	عدم اعتماد متقابل اعضای خانواده، ارتباط خصوصی با فرد در دنیای مجازی، بدبین شدن به یکدیگر، کارکردهای منفی شبکه‌های اجتماعی، گذاشتن رمز روی گوشی، پخش عکس‌های برهنه و سوءاستفاده جنسی از بچه‌ها		
استرس بین اعضای خانواده	داشتن استرس فکری، افزایش کنجکاوی مشاهده فعالیت‌های مجازی اعضای خانواده، عدم انجام وظایف روزمره، اعتیاد اینترنتی		
پنهان کاری اعضای خانواده	اعتماد به فرد دنیای مجازی، پنهان کردن فعالیتها از اعضای خانواده		
کاهش روابط و تعاملات خانوادگی	دور بودن از هم با وجود زیر یک سقف بودن، ازهم‌پاشیدگی خانواده، سردی عاطفی، بیتفاوتی نسبت به یکدیگر، عدم احساس آرامش در محیط خانواده، کاهش ارتباطات رودررو با افراد خانواده، کاهش رفت و آمدهای خانوادگی، افزایش احساس تنهایی خانوادگی		
رفتارهای نابهنجار در محیط خانواده	تقلید فرزندان از والدین در استفاده مداوم از فضای مجازی، حیا زدایی و نقض احکام شرعی، عشق‌ورزی در شبکه‌های اجتماعی، ترویج فرهنگ بی‌حجابی، اتلاف وقت برای کودکان و نوجوانان، عدم توانایی در انتقال نقش پدری یا مادری به فرزندان، رفتارهای زودرس جنسی در کودکان و نوجوانان، چاقی کودکان و نوجوانان، کاهش صمیمیت و ارتباطات عاطفی، افزایش سطح توقع افراد، نارضایتی خانوادگی و الگوی		

فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده

کدگذاری باز		کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
مؤلفه اصلی	مؤلفه فرعی		
	نامناسب برای فرزندان، کاهش گفت‌وگو، افت اخلاقی و پرخاش‌گری، کاهش رضایت از زندگی، ناسازگاری با خانواده، گسیختگی عاطفی خانواده و افزایش مشکلات خانواده، تاثیر بر هویت نهاد خانواده و ارزشهای آن		
الگودهی نامناسب	زندگی رؤیایی در شبکه‌های اجتماعی، ایده آل دیدن فرد در دنیای مجازی، تغییر نگرش افراد نسبت به مفاهیم حقیقی زندگی، تغییر در هنجارهای جامعه		
افزایش ارتباطات	آگاهی اعضای شبکه از نیازهای یکدیگر، افزایش تعداد ارتباطات ویدیویی و تلفنی، استفاده از امکانات روز و تسهیل در امور روزمره، شبکه‌های اجتماعی بستری مناسب برای رشد اخلاقی و علمی فرزندان و اعضای خانواده، برقراری ارتباط بدون محدودیت مکانی و زمانی	فرصت‌های شبکه‌های اجتماعی بر خانواده	
درآمدزایی	راه‌اندازی کسب و کارهای اینترنتی		
آموزش و ارتقای سطح سواد	کسب علم و آگاهی نسبت به کارکردها و قابلیت‌های شبکه‌های اجتماعی، آموزش مفاهیم درسی و کمک‌آموزشی		
اطلاع‌رسانی	اطلاع‌رسانی گسترده در سطح محلی، ملی و بین‌المللی		

بر اساس مدل ترسیمی ارائه شده (الگوی شماره ۱)، راهبردهای مواجهه با تاثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده به شرح ذیل در جدول شماره (۷) مطرح گردیده است.

جدول ۷. کدگذاری محوری و انتخابی دسته‌بندی مفاهیم و مؤلفه‌های راهبردهای مواجهه با تاثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده

کدگذاری باز		کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
مؤلفه اصلی	مؤلفه فرعی		
راهبردهای پیشگیرانه پلیس (اجرایی)	راه‌اندازی نظام رصد پیشگیری از جرم در شبکه‌های اجتماعی با محوریت ناجا، صدور مجوز برای کلیه فعالیت‌ها در فضای مجازی توسط مراجع بالادستی، آموزش و به‌کارگیری نیروهای متخصص شبکه‌های	راهبردهای درون سازمانی پلیس	۳ ۳

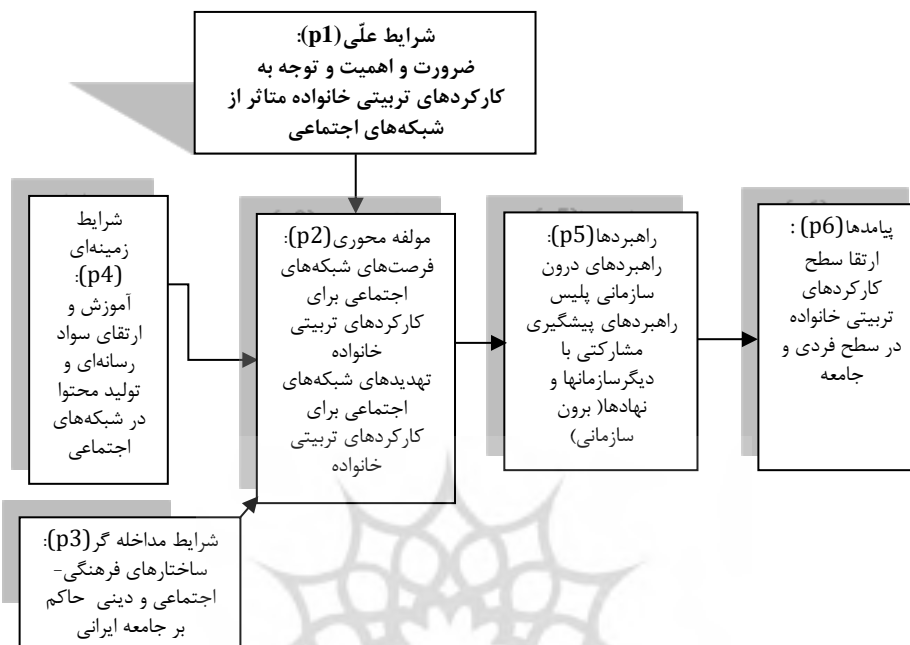
کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز	
		مولفه اصلی	مولفه فرعی
			اجتماعی توسط پلیس، تاسیس دانشکده‌های تخصصی تربیت نیروی ماهر مرتبط با شبکه‌های اجتماعی، استفاده کنترل شده افراد دارای سوابق مجرمیت از اینترنت، فیلترینگ سایت‌های مخرب
		پیشگیری اجتماعی	برنامه‌های آگاه سازی شهروندان، ارتقا سطح دانش والدین نسبت به شبکه‌های اجتماعی، ارائه برنامه‌های آموزشی در تمامی سطوح جامعه، ارتقا سطح سواد رسانه‌ای در کلیه سوح جامعه، ایجاد بسترهای لازم برای تولید محتوای مجازی، بازدارندگی عام از طریق مجازات، برگزاری انواع مسابقه‌ها و همایش‌های علمی و فرهنگی در فضای مجازی، معرفی و ایجاد سایت‌ها، وبلاگ‌ها و شبکه‌های اجتماعی مجازی مفید، فراهم نمودن فعالیت‌های تفریحی
	راهبردهای پیشگیری مشارکتی با دیگر سازمان‌ها و نهادهای (برون سازمانی)	پیشنهادات پیشگیرانه به دولت (نهادهای مرتبط)	اجرای برنامه‌های پیشگیری محیطی، تولید اینترنت ملی، محدودیت دسترسی به اینترنت در اطفال و نوجوانان، توسعه خدمات اجتماعی به خانواده‌ها، آموزش اخلاق از طریق تولید برنامه‌های رسانه‌ای، تولید نرم افزارهای متناسب با اطفال و نوجوانان، فعالیت‌های اجتماعی گسترده، توسعه و تشکیل کانون‌ها و نهادهای مدنی، تقویت نمادها و ارزش‌های ملی، آموزش و آگاه کردن عمومی، برپایی اجتماعات و همایش‌های محلی برای خانواده‌ها، همکاری با نهادهای آموزشی، اجتماعی و رسانه‌ها در معرفی الگوهای رفتارهای مناسب، ایجاد مراکز تفریحی و آموزشی، تقویت مراکز مشاوره، توسعه خدمات اجتماعی به افراد آسیب پذیر، توسعه زیرساخت‌ها متناسب با یافته‌های پلیس، تقویت سازمان‌های مردم نهاد، توانمندسازی کودکان، برگزاری دوره‌های حرفه آموزشی

بر اساس الگوی پژوهش (الگوی شماره ۱)، پیامدها و نتایج راهبردهای ارائه شده مواجهه با تاثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده در دو سطح فردی و جامعه به شرح ذیل در جدول شماره (۸) مطرح شده است.

جدول ۸. کدگذاری محوری و انتخابی دسته بندی مفاهیم و مولفه‌های پیامدها و نتایج راهبردهای مواجهه با تاثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده

کدگذاری باز		کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
مولفه فرعی	مولفه اصلی		
افزایش آگاهی اعضای خانواده نسبت به استفاده از شبکه‌های اجتماعی، نظارت بر استفاده از شبکه‌های اجتماعی، ارتقای سطح بینش و بهبود نگرش استفاده از شبکه‌های اجتماعی توسط اعضای خانواده، تقویت ارزش‌های اخلاقی	فرهنگ‌سازی	ارتقا سطح کارکردهای تربیتی خانواده در سطح فردی	تربیت ها
توسعه سواد رسانه‌ای	توسعه سواد رسانه‌ای		
تقویت نهاد خانواده، امنیت اخلاقی، رشد فرهنگی و حفظ هویت فرهنگی، حفظ و تقویت هویت ملی و دینی، کاهش آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی و افزایش امنیت اجتماعی	افزایش امنیت در سطح جامعه کاهش آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی	ارتقا سطح کارکردهای تربیتی خانواده در سطح جامعه	

پس از مرحله کدگذاری باز، نوبت به چینش مولفه‌های به دست آمده، در قالب یک الگوی نظری و حول محور مولفه اصلی می‌باشد. همانطور که در شکل شماره ۱ مشاهده می‌گردد، کدگذاری محوری الگوی تاثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده ترسیم شده است. که در آن روابط بین شرایط علی، پدیده محوری، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها مشهود است.

شکل ۱: کدگذاری محوری الگوی تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده

(p=proposition): مفروضه راهنمای نمودار؛

(P1): اهمیت فراوان، ضرورت و اهمیت و توجه به کارکردهای تربیتی خانواده متاثر از شبکه‌های اجتماعی؛

(P2): طراحی و ایجاد یک نظام قانونمند در زمینه کنترل آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی و همچنین استفاده صحیح از فرصت‌ها و دستاوردهای شبکه‌های اجتماعی؛

(P3): فرهنگ‌سازی و توجه به ساختارهای فرهنگی - اجتماعی و دینی حاکم بر جامعه ایرانی برای استفاده و مواجهه با شبکه‌های اجتماعی به عنوان امری ضروری؛

(P4): اصلاح برنامه‌های آموزشی و ارتقای سواد رسانه‌ای در میان تک تک اعضای خانواده و تولید و تهیه محتوای متناسب با فرهنگ بومی و اسلامی توسط نهادهای مرتبط در شبکه‌های اجتماعی؛

(P5): تدوین برنامه‌ها و راهبردهای پلیس و تعیین محتوی و پروتکل مشخص در این زمینه؛

(P6): ارتقا سطح کارکردهای تربیتی خانواده در سطح فردی و جامعه.

بحث و نتیجه گیری

هدف کلی این پژوهش کاوش و کشف مولفه‌های اصلی اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده از دیدگاه متخصصان پلیس فتا و اساتید دانشگاه به منظور طراحی مدل و همچنین شناسایی عوامل علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، مولفه محوری، راهبردها و پیامدهای آن بر اساس مدل داده بنیاد بود. بر اساس مدل ترسیمی ارائه شده (مدل شماره ۱)، اهمیت فراوان کارکردهای تربیتی خانواده متأثر از شبکه‌های اجتماعی بایستی همواره مورد تاکید و توجه قرار گیرد (P1). از طرفی طراحی و ایجاد یک نظام قانونمند در زمینه کنترل آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی و همچنین استفاده صحیح از فرصت‌ها و دستاوردهای شبکه‌های اجتماعی ضروریست (P2). بنابراین فرهنگ سازی و توجه به ساختارهای فرهنگی - اجتماعی و دینی حاکم بر جامعه ایرانی برای استفاده و مواجهه با شبکه‌های اجتماعی (P3)، و اصلاح برنامه‌های آموزشی و ارتقای سواد رسانه‌ای در میان تک تک اعضای خانواده و تولید و تهیه محتوای متناسب با فرهنگ بومی و اسلامی توسط نهادهای مرتبط در شبکه‌های اجتماعی (P4)، بر مبنای برنامه‌ها و راهبردهای پلیس و تعیین محتوی و پروتکل مشخص در این زمینه (P5)، سبب ارتقا سطح کارکردهای تربیتی خانواده در سطح فردی و جامعه (P6) می‌گردد.

نتایج این پژوهش در باب شرایط علی مبنی بر ضرورت و اهمیت و توجه به کارکردهای تربیتی خانواده متأثر از شبکه‌های اجتماعی با بخشی از یافته‌های عباسی شوازی (۱۳۹۷)، صابر (۱۴۰۱) و کفاشی (۱۳۸۸) همخوانی دارد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که روان‌شناسان پس از خانواده و مدرسه، شبکه‌های اجتماعی را یکی از ارکان تربیتی و عامل جهت دهنده به علایق و نگرش‌های نوجوانان و جوانان دانسته‌اند. این انتقال نقش، موقعیت خانواده را در دنیای امروز دستخوش تغییر کرده است (عباسی شوازی، ۱۳۹۷). شبکه‌های اجتماعی با توجه به قابلیت‌ها و امکانات متنوع توانسته مخاطبان خود را با هر طرز تفکر و بینش و ذائقه‌ای جذب خود کنند و با نمایش سبک‌ها و الگوهای متنوع، روند نهادینه شدن ارزش‌های اجتماعی را تضعیف کنند و زمینه انتقال انگاره‌های ازهم گسیخته غیر بومی و فراملی را فراهم آورند. شبکه‌های اجتماعی به عنوان رسانه‌های محبوب یکی از ابزارهای مهم الگوسازی جوامع است و تاثیرگذاری آن از نظر ماهیتی

گاه‌ها بیش از نهادهای فرهنگی در جامعه است. همچنین بایستی در نظر داشت که هر نوع تغییر در بافت و کارکرد خانواده متأثر از حضور رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی می‌تواند آسیب‌ها و فرصت‌هایی را برای خانواده به همراه داشته باشد از طرفی، بایستی در نظر داشت که هرگونه آسیب به بنیاد خانواده می‌تواند جامعه را نیز با آسیب‌های جدی مواجه سازد و نظم و امنیت جامعه را به خطراندازد.

همچنان‌که کاستلز^۱ بیان کرده است ماهواره و اینترنت با دگرگون ساختن بنیادین ماهیت ارتباطات، نقش تعیین‌کننده‌ای در تغییر و شکل‌دهی فرهنگ‌ها و هویت ملی شهروندان ایفا می‌کنند (کاستلز، ۱۳۸۰: ۳۸۴-۳۸۳) این تغییرات وسیع، تغییرات در هویت مجازی نهاد خانواده‌ها را به دنبال داشته است و زمینه‌ساز بروز آسیب‌های اجتماعی گردیده و این تأثیرات به دنیای واقعی نیز کشیده شده است. شبکه‌های اجتماعی، نظام ارزشی و اخلاقی جامعه را در عرصه‌های مختلف اجتماعی و خانوادگی با چالش جدی مواجه ساخته‌اند. دسترسی و عضویت آسان اعضای خانواده به انواع رسانه‌های نوین و شبکه‌های اجتماعی به هیچ‌وجه قابل مقایسه با گذشته نیست. ورود به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی گوناگون امکان بروز رفتارهایی را فراهم کرده است که ضرورتاً در دنیای واقعی آن‌ها جایی ندارد و چه‌بسا از جانب اعضای خانواده ممنوع باشد. بنابراین ضرورت و اهمیت و توجه به کارکردهای تربیتی خانواده متأثر از شبکه‌های اجتماعی بایستی به‌عنوان یک اصل مهم مورد توجه و بررسی قرار گیرد.

از دیگر نتایج این پژوهش، آموزش و ارتقای سواد رسانه‌ای و تولید محتوا در فضای مجازی که شامل دو بعد ارتقا سواد رسانه‌ای و تولید محتوا در فضای مجازی که به‌عنوان شرایط زمینه‌ای در نظر گرفته شده است. که این نتایج با بخشی از یافته‌های هیرچ^۲ (۲۰۰۲)، عزت‌زاده (۱۳۹۹) و عبدالرحمانی (۱۳۹۹) همخوانی دارد. به اعتقاد هیرچ (۲۰۰۲) در عصر حاضر، یک شهروند بایستی تحولات جامعه را دریابد، خودش را با آن سازگار کند و با کشف و بهره‌برداری از فرصت‌های جدید زمینه را برای پیشرفت و تعالی خویش در جامعه مهیا کند. این دانش و مهارت‌ها فراتر از آن چیزی است که شهروندان در مدرسه و دانشگاه فرا می‌گیرند. بدون شک دستیابی به اهداف توسعه‌ای در کشور، مستلزم پرورش شهروندانی است که از سواد مفید و کافی برخوردار باشند آموزش

1 . Castells ،M

2 . Hirsch, E.D

و ارتقای سواد رسانه‌ای به مخاطب کمک می‌کند که سطح اطلاعات و آگاهی‌های خود را بالا برده تا به راحتی تحت تاثیر ارزش‌ها و دیدگاه‌های خاص اطلاعاتی رسانه ای قرار نگیرد و از سر عادت و فقط برای سرگرمی و گذران وقت از رسانه‌ها استفاده نکند بلکه با بینش و دانش لازم به تولید و تفسیر پیام‌ها پردازد. این نتایج با یافته‌های عزت‌زاده (۱۳۹۹) همخوانی دارد. عزت‌زاده (۱۳۹۹) معتقد است که با استفاده از پرورش تفکر انتقادی در قالب سواد فرهنگی می‌توان تاثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی را در اختیار کنشگران، کاربران و مخاطبان قرار داد تا آگاهانه و منتقدانه پیام‌های این رسانه مجازی را استفاده و پردازش کنند. بنابراین در این برهه زمانی بسیار بیش از پیش آموزش و ارتقای سواد رسانه‌ای احساس نیاز می‌شود و لازم است تمهیدات جدی‌تر و مهم‌تری در این خصوص در پیش گرفته شود. آنچه به نظر می‌رسد سیاست‌گذاری و سرمایه‌گذاری برای فراگیر شدن تفکر انتقادی و هوشمندانه نسبت به رسانه‌ها، هزینه بسیار کمتری هم از جهت مادی و هم از جهت معنوی به جای روش‌های کوتاه مدت همانند فیلترینگ را در برخواهد داشت. همچنین همسو با نتایج تحقیق حاضر، عبدالرحمانی (۱۳۹۹) معتقد است که می‌توان با راه‌اندازی صفحاتی با رویکرد آموزشی پیام‌های دینی و معنوی در بستر شبکه‌های اجتماعی اقدام به نشر و به اشتراک گذاشتن محتواهای اخلاقی بر اساس ارزش‌ها و باورهای دینی نمود که این امر می‌تواند به عنوان عملی مقابله‌ای با محتواهای غیر اخلاقی موجود در شبکه‌های اجتماعی به کار آید.

به علاوه توجه به ساختارهای فرهنگی- اجتماعی و دینی حاکم بر جامعه ایرانی به عنوان شرایط مداخله‌گر در نظر گرفته شده است. در جامعه کنونی ایران، رسانه‌های فضای مجازی به یکی از مهمترین منابع تولید، بازتولید و توزیع معرفت تبدیل شده‌اند؛ به طوری که شناخت و درک افراد را از محیط و پدیده‌های پیرامونی شکل می‌دهند. این رسانه‌ها به دلیل حضور دائمی و فراگیرشان، رقیب جدی نهادهای جامعه‌پذیری قدیمی‌تر شده‌اند. امروزه رسانه‌های مجازی با گذشتن از مرزهای ملی کشور قادر به پخش و انتشار ارزش‌ها و مبانی فرهنگی جوامع غربی و دیگر جوامع در جامعه ایران شده‌اند که همین مسئله موجب پیدایش تحولات هویتی در کشور گردیده است. که این نتایج با بخشی از یافته‌های رفیع (۱۳۹۹)، سلیمی (۱۳۹۲)، فرقانی (۱۳۹۴) و آزاد ارمکی (۱۳۹۰) همخوانی دارد. همسو با نتایج پژوهش حاضر رفیع (۱۳۹۹) معتقد است که این

گسترده‌گی و فراگیر بودن فضای مجازی و تأثیرات اساسی آن موجب شکل‌گیری، تقویت و برجسته شدن الگوهای هویتی دیگری غیر از هویت‌های ملی یعنی هویت‌های فراملی (مدرن) و هویت‌های فروملی (قومی) و در نتیجه، ایجاد تزلزل در تعیین و انتخاب ترجیحات و اولویتها در میان سطوح هویتی مذکور و شکاف و تعارض هویتی و تضعیف هویت ملی در بسیاری از جوامع گذشته است. البته در کنار این مسئله، میتوان به شکل‌گیری هویت‌های مقاومت در برابر این پدیده در شماری از جوامع نیز اشاره کرد. از نظر گیدنز در رابطه با تقویت هویت قومی در عصر جهانی شدن، تغییر مسیر قدرت دولتهای ملی در عصر جهانی شدن و کاهش کنترل آنها بر فرهنگهای محلی باعث می‌شود که هویت‌های بومی و نوع جدیدی از هویتها و ناسیونالیسمهای محلی، احیا شده و سر بر آورند (گیدنز، ۱۳۸۱: ۷۱-۱۵). به باور گیدنز، در شرایط جهانی شدن، ما شاهد ظهور و بروز مناطق فرهنگی نو خواهیم بود که نوع جدیدی از هویت‌های فرهنگی را به دنبال خواهد داشت. جهانی شدن موجب می‌شود که هویت‌های فرهنگی و نیز پیوندهای اجتماعی تنها در محدوده دولت - ملتها نبوده و هویتها و نیروهای محلی‌ای که به دلیل فشار و کنترل دولتها، امکان ظهور و بروز نداشتند، دوباره سر بر آورده و احیا شوند. نیروها، گرایشها و فرهنگهای جدید احیا شده را نمیتوان در قالبهای سنتی همچنان با روابط سنتی حفظ کرد (سلیمی، ۱۳۹۲). نکته اساسی در اینجا این است که هویت ملی ایران نیز امروزه با چالشهای اساسی ناشی از این فرآیند مواجه شده و در مسیر تأثیرات گسترده آنها قرار گرفته است. فرقانی و بدیعی (۱۳۹۴) معتقدند که صفحات و گروههای تلگرام، استوریهای اینستاگرام و ... اشکال جدیدی از سبک زندگی را ایجاد کرده است که به تغییرات هویتی در جامعه ایران منجر شده است. حضور در این شبکه‌ها برای کاربران ایرانی این امکان را فراهم کرده است تا هویت مطلوب خویش را ایجاد نمایند. شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه به ابزار تظاهر کاربران ایرانی تبدیل شده است که این مسئله به طور کلی در تضاد با ارزشهای مذهبی و سنتی ایران بوده و بیانگر شکل‌گیری و رشد ارزشهای نوین از طریق این شبکه‌ها می‌باشد. مصرف فراوان رسانه‌های فضای مجازی موجب شده است که این رسانه‌ها در سطح جامعه ایران اثرگذار شده و نیروی خاصی تولید نمایند. برای فهم میزان این اثرگذاری میتوان به اطلاعات، رفتار، شیوه لباس پوشیدن و آرایش مو و صورت افراد و انتظاراتشان از یک سو و میزان حضور افراد و گروههای اجتماعی در سطح بین‌المللی از سوی دیگر اشاره کرد (آزاد ارمکی، ۱۳۹۰: ۱۱).

نتیجه غلبه مصرف گرایی مدرن بر فرهنگ ملی جامعه ایران، تعدیل ارزشها و الگوهای ایرانی و اسلامی و رواج تجمل گرایی، مُدگرایی و ... است که پیامد آن، بی اعتنایی یا کم اعتنایی به مبانی ایرانی و اسلامی هویت ملی و تقویت علقهٔ مدرن و شکل گیری هویت فراملی در نزد کاربران ایرانی میباشد. که همگی نتایج این پژوهشها، تاییدی بر نتایج این پژوهش میباشد بنابراین توجه به ساختارهای فرهنگی- اجتماعی و دینی حاکم بر جامعه ایرانی به عنوان یک اصل مهم در مواجهه با شبکه‌های اجتماعی بایستی مدنظر قرار گیرد.

همچنین شبکه‌های اجتماعی به عنوان رسانه‌های محبوب یکی از ابزارهای مهم الگوسازی جوامع است و تاثیرگذاری آن از نظر ماهیتی گاهاً بیش از نهادهای فرهنگی در جامعه است. شبکه‌های اجتماعی با توجه به قابلیتها و امکانات متنوع توانسته مخاطبان خود را با هر طرز تفکر و بینش و ذائقه ای جذب خود کند. بر این مبنا بر اساس مدل ارائه شده، فرصت‌ها و تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی برای کارکردهای تربیتی خانواده به عنوان مولفه محوری در نظر گرفته شده است. این نتایج همسو با نتایج مختاری (۱۳۹۹)، نادری (۱۳۹۹)، تولایی (۱۳۹۶)، داتا چاندان (۲۰۱۷) و پمپک (۲۰۰۹) می‌باشد. پمپک معتقد است که شبکه‌های اجتماعی مجازی ابزاری برای افزایش تعاملهای اجتماعی محسوب می‌شوند که فرصت ایجاد تعامل اجتماعی را برای افراد بدون توجه به فرهنگ، تاریخ، زبان، جنسیت و مرزهای جغرافیایی و سیاسی ایجاد می‌کند (پمپک، ۲۰۰۹). بر مبنای نتایج تحقیق تولایی (۱۳۹۶) پنج متغیر فرصت‌های شبکه‌های اجتماعی شامل یادگیری الکترونیک، پر کردن اوقات فراغت، سازماندهی گروه‌های اجتماعی، امکان گفت و گو و آشنایی با فرهنگ‌ها، و همچنین پنج متغیر تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی شامل انتقال ارزش‌های غیراخلاقی، سوء استفاده، انتشار اطلاعات نادرست، اعتیاد اینترنتی و ارتباطات مخرب می‌باشند.

از نظر مختاری حضور تعیین‌کننده شبکه‌های اجتماعی مجازی در زندگی روزمره، یکی از دلایل مهم پرداختن به این پدیده‌ها است. این شبکه‌های مجازی که به لطف دگرذیسی در فناوری‌های وابسته به اینترنت ایجاد شده‌اند، نقش مهمی در اقتصاد، فرهنگ، سیاست و به عبارتی پایه‌های قدرت و جامعه دارند. بخش قابل توجهی از اطلاعات گوناگون کاربرها در زمینه

1 . Dutta, P. & Chandan, A

2 . Pempek, T. A

اقتصادی، سیاسی، فرهنگی اجتماعی، بر روی بستر این شبکه‌ها تولید، پخش و پردازش می‌شود (مختاری، ۱۳۹۹). نادری (۱۳۹۹) معتقد است که عضویت در شبکه‌های اجتماعی از طریق عوامل نقص در الگوی نقش اعضای خانواده، از بین رفتن اعتماد متقابل بین اعضا، افزایش استرس زوجین، پنهان کاری، سردی عاطفی و نارضایتی خانوادگی و الگوی نامناسب برای فرزندان بر روابط خانوادگی جامعه تأثیر می‌گذارد. داتا و چاندان (۲۰۱۷) با اشاره به فرصت‌ها و تهدیدات شبکه‌های اجتماعی به صورت اسنادی بر نقش تاییدی کاربران (حمایت عاطفی) و میزان استفاده از فضای مجازی و فعالیت در این فضا منجر به گرایش به زندگی مجازی و الگوی تبلیغاتی مانند شرکت در چالش، تغییر در ادبیات و ظاهر و تغذیه خاص اشاره می‌کنند. که همگی این نتایج موید و تایید کننده نتایج پژوهش حاضر می‌باشد. همسو با یافته‌های پژوهش تامیلسون^۱ (۲۰۱۲) معتقد است که به‌طور کلی رسانه‌ها و به‌طور اخص شبکه‌های اجتماعی مجازی از ابزارهای جهانی شدن می‌باشند که بایستی بپذیریم بر تمامی جنبه‌های زندگی ما اثر گذار می‌باشند. بر اساس تئوری وابستگی، امپریالیسم فرهنگی بیشترین فشار خود را بر یک جامعه وابسته وارد می‌آورد تا فرهنگ، ارزشها و سبک زندگی غرب را در یک جامعه اتخاذ کند. در این تئوری رسانه‌های سنتی و نوین نقش کلیدی برای انتقال فرهنگ مسلط به جوامع در حال توسعه ایفا می‌کنند. در واقع تئوری‌های وابستگی تاکید دارند که در امپریالیسم فرهنگی سازمان‌های رسانه‌ای مسلط، روش تفسیر مردم از فرهنگ ملی و بومی خود را تعیین می‌کنند. روندهای مذکور به معنای به وجود آوردن روند تک فرهنگ‌گرایی جهانی^۲ می‌باشد. بدین معنا که مردم در سراسر دنیا تحت تاثیر ارزش‌ها، هنجارها و اعمال فرهنگی متأثر از فرهنگ هژمونیک جهانی می‌باشند (امیری، ۱۳۹۰). از این رو و به‌طور کلی در عصر جهانی شدن بایستی به دنبال الگو و پارادایم تربیتی نوینی بود و سنجه‌ها و معیارهای تربیتی و آموزشی خود را تا آنجا ارتقا و تعالی بخشید که فرزندان ما در برابر آهنگ شتابان تغییر و تحولات این روزگار از یک سو به ارزش‌های اصیل فرهنگ خود معرفت و آگاهی ژرف و پایدار پیدا کنند و از دیگر سو با استقلال فکری و خوداندیشی و تفکر خلاق و نقاد با اندیشه‌ها و فرهنگ‌های جهانی داد و ستد و تعامل مثبت و سازنده داشته باشند (امیری، ۱۳۹۰). با توجه به انتقال بسیاری از فعالیت‌های زندگی روزمره به فضای مجازی قابلیت‌ها و تأثیرات گسترده این فضا در

1 . Tomlinson, J

2 . Global mono culturalism

انجام آسان امور و با توجه به آمار پلیس فتا و افزایش جرایم فضای مجازی (هادیان فر، ۱۳۹۴)، آنچه در رسانه‌ها مانند صدا و سیما و روزنامه‌ها شاهد هستیم، انواع آسیب‌ها و کلاهبرداری‌ها و تهدیدها در فضای مجازی افزایش یافته است. برای مبارزه و پیشگیری از مسائل مبتلا به فضای مجازی، باعث درگیری و افزایش مسئولیت نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با جرم می‌شود، شناخت فضای مجازی و آسیب‌های آن و چاره‌اندیشی برای ناجا ضرورتی مهم تلقی می‌شود. این موضوع با تأسیس پلیس فتا و ایجاد مرجع رسمی کنترل و رسیدگی به جرایم سایبری اهمیتی دوچندان یافته است. همچنین بایستی در نظر داشت که فرصت‌ها یا تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی به میزان زیادی به میزان توانمندیها و ظرفیت‌های فرهنگی، کشورها و گروه‌های مختلف در کارآمد ساختن برنامه‌ها، سیاست‌ها و راهبردهایشان بستگی دارد. تعداد راهبردها به موقعیت‌های زمانی و اقتضایی شرایط بر می‌گردد. در این میان با توجه به همه جانبه بودن تاثیر شبکه‌های اجتماعی برای کارکردهای تربیتی خانواده، استفاده از ظرفیت و راهکارهای خانواده‌ها، نیروی انتظامی و همچنین سازمانها و نهادهای مرتبط با این حوزه از جمله مدارس و دانشگاهها بیش از پیش ضرورت می‌یابد.

بر مبنای این پژوهش راهبردهای نیروی انتظامی بر اساس مصاحبه از متخصصین و مرور مطالب پیشین شامل سه بعد کلی:

راهبردهای پیشگیرانه پلیس (اجرایی)، پیشگیری اجتماعی و پیشنهادات پیشگیرانه به دولت (نهادهای مرتبط) می‌باشد.

اساساً، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری اجتماعی و فرهنگی برای عرضه فضای مجازی (به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی) یکی از رسالت‌های ناجا به منظور کاستن از تبعات و آسیب‌های فردی، گروهی و اجتماعی این فضا است. بر اساس این راهبرد، نیروهای پلیس به تنهایی نمی‌توانند روند جرم و بی‌نظمی را مهار کرده و کنترل اجتماعی را اعمال کنند؛ آنها برای پیشگیری از جرم و حل مشکلات محلی نیاز به همکاری و کمک گروه‌های اجتماعی و انجمن‌ها دارند. توفیق در اجرای چنین راهبردی مستلزم حضور مشهود پلیس در جامعه، اطلاع‌رسانی به مردم، عمل به عنوان الگو و مربی، حمایت از بزه‌دیدگان و کمک به شکل‌گیری و ارتقای مشارکت‌های پیشگیری از جرم توسط پلیس است. که بر این اساس راهبردهای پیشگیرانه شامل: راه‌اندازی نظام رصد پیشگیری از

جرم در شبکه‌های اجتماعی با محوریت ناجا، صدور مجوز برای کلیه فعالیت‌ها در فضای مجازی توسط مراجع بالادستی، آموزش و بکارگیری نیروهای متخصص شبکه‌های اجتماعی توسط پلیس، تاسیس دانشکده‌های تخصصی تربیت نیروی ماهر مرتبط با شبکه‌های اجتماعی، استفاده کنترل شده افراد دارای سوابق مجرمیت از اینترنت، فیلترینگ سایت‌های مخرب می‌باشد. از طرفی بایستی در نظر داشت که وجود جرایم و تخلفات در شبکه‌های اجتماعی نظم و امنیت خانواده و به تبع آن، نظم و امنیت اجتماعی را کاهش دهد؛ چرا که خانواده پایه و اساس ساختار اجتماعی بوده و سلامت جامعه و خانواده به هم وابسته‌اند. بدین منظور شناسایی و ارائه راهبردهای اجتماعی و پیشگیرانه با مشارکت دیگر ارگانها ضروریست که در این راستا پیشگیری اجتماعی و راهبردهای پیشگیری مشارکتی با دیگر سازمانها و نهادها بایستی مطرح گردد که در پیشگیری اجتماعی می‌توان به: برنامه‌های آگاه‌سازی شهروندان، ارتقا سطح دانش والدین نسبت به شبکه‌های اجتماعی، ارائه برنامه‌های آموزشی در تمامی سطوح جامعه، ارتقا سطح سواد رسانه‌ای در کلیه سوح جامعه، ایجاد بسترهای لازم برای تولید محتوای مجازی، بازدارندگی عام از طریق مجازات، برگزاری انواع مسابقه‌ها و همایش‌های علمی و فرهنگی در فضای مجازی، معرفی و ایجاد سایت‌ها، وبلاگ‌ها و شبکه‌های اجتماعی مجازی مفید، فراهم نمودن فعالیت‌های تفریحی. و در بعد راهبردهای پیشگیری مشارکتی با دیگر سازمانها و نهادها می‌توان به: اجرای برنامه‌های پیشگیری محیطی، تولید اینترنت ملی، محدودیت دسترسی به اینترنت در اطفال و نوجوانان، توسعه خدمات اجتماعی به خانواده‌ها، آموزش اخلاق از طریق تولید برنامه‌های رسانه‌ای، تولید نرم افزارهای متناسب با اطفال و نوجوانان، فعالیت‌های اجتماعی گسترده، توسعه و تشکیل کانون‌ها و نهادهای مدنی، تقویت نمادها و ارزش‌های ملی، آموزش و آگاه کردن عمومی، برپایی اجتماعات و همایش‌های محلی برای خانواده‌ها، همکاری با نهادهای آموزشی، اجتماعی و رسانه‌ها در معرفی الگوهای رفتارهای مناسب، ایجاد مراکز تفریحی و آموزشی، تقویت مراکز مشاوره، توسعه خدمات اجتماعی به افراد آسیب پذیر، توسعه زیرساخت‌ها متناسب با یافته‌های پلیس، تقویت سازمان‌های مردم‌نهاد، توانمندسازی کودکان، برگزاری دوره‌های حرفه‌آموزی اشاره کرد بر اساس الگوی پژوهش پیامدها و تاثیرات راهبردهای نیروی انتظامی جهت مواجهه چالش‌های نوظهور شبکه‌های اجتماعی بر کارکردهای تربیتی خانواده در دو سطح فردی و جامعه

مطرح می‌گردد که در جنبه فردی شامل: ایجاد فرهنگ مناسب برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی، افزایش آگاهی اعضای خانواده نسبت به استفاده از شبکه‌های اجتماعی، نظارت بر استفاده از شبکه‌های اجتماعی و غیره می‌باشد. همچنین در سطح جامعه شامل: تقویت نهاد خانواده، امنیت اخلاقی، رشد فرهنگی و حفظ هویت فرهنگی و غیره می‌باشد. با توجه نتایج تحقیق حاضر پیشنهاد می‌گردد:

- ✓ با توجه به سیطره شبکه‌های اجتماعی بر جامعه به روز عام و به طور خاص بر تک تک اعضای خانواده، اهمیت و توجه به کارکردهای تربیتی خانواده متاثر از شبکه‌های اجتماعی بیش از پیش توسط نهادها و ارگانهای مربوطه مورد توجه قرار گیرد.
- ✓ با توجه به گسترش و توسعه استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میان قشرهای گوناگون جامعه، آموزش و ارتقای سواد رسانه‌ای در تمامی سطوح جامعه اجرا و پایه‌گذاری گردد.
- ✓ حضور پررنگ با ارائه و تولید برنامه‌های متناسب با ساختارهای فرهنگی-اجتماعی و دینی حاکم بر جامعه ایرانی در شبکه‌های اجتماعی ضروری و الزامی است.
- ✓ تقویت فرصت‌های شبکه‌های اجتماعی و کنترل و نظارت بیشتر بر چالش‌های آن توصیه می‌گردد.
- ✓ کنترل، نظارت و فیلترینگ فعالیت شبکه‌های اجتماعی مغایر با فرهنگ ایرانی و اسلامی.
- ✓ توجه و اجرای برنامه‌ها و راهبردهای ارائه شده توسط پژوهشگر توسط نیروی انتظامی و دیگر نهادهای مربوطه توصیه می‌گردد.
- ✓ نکته کلیدی و مهم در بحث پیشگیری، آموزش است که در این زمینه نحوه آموزش، بهترین سن آموزش و همچنین مبهم بودن متولی آموزش، که تاکنون متولی خاصی عهده دار این مهم نشده است، از موضوعاتی است که تاکنون حل نگردیده است.

ملاحظات اخلاقی

این پژوهش برگرفته از طرح با شماره ۳۰۳۲/۱۷۴۸/۱۰۰ حوزه تحقیقات کاربردی نیروی انتظامی استان کرمانشاه می‌باشد.

References

- Abbasi-Shavazi, Mohammad Taghi, Abbasi-Atashgah, Parvin. (2018). Internet, Networked Family and Family Time; The Impact of New Communication Technologies on Family Relations. *New Media Studies* 4(14), 33-65. doi: [10.22054/nms.2018.29865.424](https://doi.org/10.22054/nms.2018.29865.424). (In Persian)
- Abdolrahmani, Reza, Zargar, Alireza, and Sahari, Omid. (2019). Investigating the impact of immoral content on virtual social networks on social security (case study: Instagram network). *Social Security Studies*, 11(63), 73-96. SID: <https://sid.ir/paper/956181/fa>. (In Persian)
- Abolghasemi, Mahmoud, Norouzi, Abbasali, & Talebzadeh Nobarian, Mohsen. (2013). The impact of the Internet on family values: from the perspective of religious and national identity. *Quarterly Journal of National Studies*, 14(55), 3-24. DOR: [20.1001.1.1735059.1392.14.55.1.9](https://doi.org/20.1001.1.1735059.1392.14.55.1.9). (In Persian)
- Ahmadzadeh Kermani, R., and Ghasemi, T. (2013). Investigating the role of the Internet on family values (Case study: Youth in District 15 of Tehran). *Media Studies*, 8(23), 51-64. <https://sanad.iau.ir/journal/mediastudies/Article/4044?jid=4044>. (In Persian)
- Amin, Shahin, Haroon Rashidi, Homayoun, & Kazemian Moghadam, Kobra. (2014). Investigating the relationship between parenting styles and family communication patterns with dependence on virtual networks: The mediating role of social competence. *Quarterly Cultural-Educational Journal of Women and Family*, 17(58), 133-157. DOR: [20.1001.1.26454955.1401.17.58.5.4](https://doi.org/20.1001.1.26454955.1401.17.58.5.4). (In Persian)
- Amiri, Abolfazl. (2011). Globalization of Culture and Strategies of Cultural Resistance. *Basij Studies*, 14(50). - SID: <https://sid.ir/paper/500562/fa>. (In Persian)
- Azad Aramaki, Taghi (2011). *Iranian Culture and Identity and Globalization*, Tehran: Iranian Civilization Publications. (In Persian)
- Castells, Manuel. (2001). *The Information Age: Economy, Society and Culture*, translated by Hassan-Chavushian, Volume 1, Tehran: Tarh-e-No. (In Persian)
- Dutta, P. De, Ch., Chandan, A. (2017). Impact of social media on student life: A blessings or curse, *International Journal of Multidisciplinary Research and Development Online*, 7, 479-486. <https://www.allsubjectjournal.com/archives/2017/vol4/issue7/4-7-124>
- Ezzatzadeh, Mastrooeh. (2019). Cyber Social Networks and Cultural Development. *Iranian Social Development Studies*, 13(1), 81-91. SID: <https://sid.ir/paper/950995/fa>. (In Persian)
- Fallahi, Ali. (2016). Qualitative and quantitative analysis of the impact of virtual social networks on family structure. *Quarterly Cultural-Educational Journal of Women and Family* 11(35), 151-170. DOR: [20.1001.1.26454955.1395.11.35.7.8](https://doi.org/20.1001.1.26454955.1395.11.35.7.8). (In Persian)
- Forghani, Mohammad Mehdi, & Badiie, Bahar. (2015). The process of domesticating media technology: Iranian youth's lived experience in adopting smart phones. *New Media Studies*, 1(4), 133-178. doi: [10.22054/cs.2015.4815](https://doi.org/10.22054/cs.2015.4815). (In Persian)
- Giddens, Anthony (2002). *Global Perspectives*, translated by Mohammad Reza Jalaeipour, Tehran: Tarh No Publications. (In Persian)
- Hadianfar, Kamal (2015) Press conference of the Chief of Police Fata Naja, National Newspaper Sobhe Iran Imtiaz, Social Page, December 17. (In Persian)
- Hashemi Sanjani, Amir, Saravani, Shahrzad, Zainalipour, Mojgan, & Arbabi, Faezeh. (2013). Predicting family functioning and children's upbringing methods based on the amount of parents' use of mass media and virtual communication networks. *Quarterly Cultural-Educational Journal of Women and Family*, 18(63), 287-304. DOR: [20.1001.1.26454955.1402.18.63.11.7](https://doi.org/20.1001.1.26454955.1402.18.63.11.7). (In Persian)
- Hayatkhah, Mojtaba. (1400). The impact of virtual social networks on women's social deviations. *Social Order*, 13(1), 1-26. SID: <https://sid.ir/paper/953625/fa>. (In Persian)

- Hirsch, E.D. (2002). *The New Dictionary of Cultural Literacy* (3rd Ed.). Houghton Mifflin Harcourt. ISBN 0-618-22647-8
- Kafashi, Majid. (2009). Investigating the impact of the Internet on family values. *Social Research*, 2(3), 55-76. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=112113>. (In Persian)
- Khosravi, Zohreh, & Alizadeh Sahraei, Omhane. (2011). The relationship between internet addiction, family functioning and mental health in students. *Educational Psychology Studies*, 8(14), 59-82. doi: 10.22111/jeeps.2012.671. (In Persian)
- Mokhtari, Amir (2019). *The Domino Effect: Analyzing Social Media from the Perspective of Classical Foundations of Power*, Andisheh Ehsan Publications, Tehran. (In Persian)
- Naderi, Nader. (2019). Identifying threats to family membership in social networks in Kermanshah city from the perspective of experts. *Journal of Police Order and Security*, 13(4 (52)), 57-82. SID. <https://sid.ir/paper/383961/fa>. (In Persian)
- Pempek, T. A., Yermolayeva, Y. A., & Calvert, S. L. (2009). College students' social networking experiences on Facebook. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(3), 227-238. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2008.12.010>
- Radiocommunications and Regulatory Organization (2018). Retrieved on 14/9/1397 <http://ispa.ir/Default/Details/fa> "Telegram use continues" (2018). (In Persian)
- Rafi, Hossein, Abbaszadeh Marzbali, Majid. (2019). Challenges arising from the globalization process and cyberspace for Iran's national identity and solutions to deal with them. *Politics and International Relations*, 3(6), 85-111. doi: 10.22080/jpir.2020.2735. (In Persian)
- Rainie, L., & Wellman, B. (2012). *Networked: The new social operating system*. Mit Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/8358.001.0001>
- Saber, Manouchehr, Bashir, Hassan, Majidi Ghahrudi, Nasim, Masoudi, Omid Ali. (1401). Analyzing the role and function of social networks on the digitalization of the lifestyle of Tehran's youth. *Interdisciplinary Studies in Media and Culture*, 12(1), 211-242. doi: 10.30465/ismc.2022.40917.2543. (In Persian)
- Salimi, Hossein (2013) *Various Theories on Globalization*, Tehran: Samt. (In Persian)
- Straus, A. Corbin, J. *Basic of Qualitative Research: Techniques and Procedures for developing Grounded Theory*. (2008) Third Edition, Los Angeles: Sage publication, pp: 156. <https://doi.org/10.4135/9781452230153>
- Tolai, Ruhollah, Sabbaghi, Zahra, and Nezafati, Navid. (2017). Identifying and analyzing the opportunities and threats of social networks in cyberspace, case study, students of Shahid Beheshti University. *Iranian Cultural Research*, 10(3 (39th issue)), 153-175. SID. <https://sid.ir/paper/511093/fa>. (In Persian)
- Tomlinson, John (2002). *Globalization and Culture*, translated by Mohsen Hakimi, Culture Research Office Publishing. (In Persian)
- Williams, Amanda L., Merton, Michael J. (2011). Ifamily: family and social media technology in the family context. *Family and consumer science research journal*. Vol. 40. No.2. 150-170.

